

Sygn. akt: I C 391/20

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 maja 2021 r.

Sąd Okręgowy w Olsztynie I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący:	sędzia Rafał Kubicki
Protokolant:	sekretarz sądowy Agnieszka Grandys

po rozpoznaniu w dniu 6 maja 2021 r. w Olsztynie na rozprawie

sprawy z powództwa K. B. i T. B.

przeciwko (...) Bank (...) S.A. w W.

o ustalenie, ewentualnie o zapłatę

I. oddala powództwo o ustalenie nieważności umowy i powództwo ewentualne o zapłatę,

II. uwzględnia częściowo dalsze żądanie ewentualne w ten sposób, że ustala wobec powodów bezskuteczność następujących postanowień umowy o kredyt mieszkaniowy N.-H. o numerze (...) (...) (...) z dnia 28 kwietnia 2011 r., zawartej między powodami a (...) Bank S.A. w G.: § 1 ust. 1 części szczególnej (w części obejmującej słowa: „z zastrzeżeniem, że ostateczna wysokość zobowiązania Kredytobiorcy do spłaty, wyrażona (...), określona będzie po wypłacie całej kwoty kredytu i po przeliczeniach na tą walutę po kursie jej kupna, zgodnie z Tabelą kursów obowiązującą w Banku w dniach i w momentach poszczególnych uruchomień środków”) oraz § 1 ust. 2 pkt 1, 2, 3, 4 i 5; § 16 ust. 1, 3, 4 i 5; § 19 pkt 1, 3 i 6; § 23 ust. 3 pkt 5 i § 25 ust. 6 części ogólnej,

III. oddala powództwo w zakresie dalszego żądania ewentualnego, o którym mowa w ustępie II wyroku, w pozostałej części,

IV. zasądza od pozwanej (...) Bank (...) S.A. w W. solidarnie na rzecz powodów: K. B. i T. B. kwotę 6.417 (sześć tysięcy czterysta siedemnaście) złotych tytułem zwrotu kosztów procesu z ustawowymi odsetkami za opóźnienie za okres od dnia uprawomocnienia się tego orzeczenia o kosztach do dnia zapłaty.

sędzia Rafał Kubicki

Sygn. akt: I C 391/20

UZASADNIENIE

Powodowie: K. B. i T. B. zażądali w dniu 1 czerwca 2020 r. wobec pozwanej (...) Bank (...) S.A. w W.: 1) ustalenia nieważności umowy o kredyt nr (...) (...) (...), ewentualnie 2) zasądzenia na ich rzecz kwoty 65.726,06 zł i 4.579,36 CHF z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia doręczenia pozwu do dnia zapłaty, ewentualnie 3) ustalenia

bezskuteczności wobec powodów postanowień § 1 ust. 1 części szczególnej, § 1 ust. 2 pkt. 1, 2, 3, 4, 5, § 16 ust. 1, 3, 4, 5, § 19 pkt. 1, 3, 6, § 23 ust. 3 pkt. 5, § 25 ust. 6 części ogólnej ww. umowy.

W uzasadnieniu wskazali, że zawarta przez nich z poprzednikiem prawnym pozwanego umowa dotyczyła kredytu indeksowanego i jest nieważna jako sprzeczna z art. 69 Prawa bankowego oraz art. 353¹ k.c., ponieważ skutek nieprecyzyjnego określenia miernika wartości waloryzacji, kredytobiorcy w momencie podpisywania umowy nie znali kwoty kredytu, jaką będą obowiązani oddać tytułem spłaty kredytu. Mechanizm indeksacji nie był określony precyzyjnie, lecz został pozostawiony swobodnej decyzji pozwanego, w konsekwencji czego wysokość świadczenia nie była przedmiotem uzgodnień z powodami. Skutek tak ukształtowanych zapisów umownych Bank mógł dowolnie regulować kurs waluty obcej przez, do którego to kursu indeksowany był kredyt złotowy co przekładało się na arbitralne ustalanie wysokości zobowiązania powodów. Umowa nie określała procedury ustalania kursu waluty stosowanego przy uruchomieniu kredytu jak i wysokości rat kapitałowo – odsetkowych, nie przewidywała także żadnych ograniczeń w określaniu przez bank kursów w tabeli kursów u niego obowiązujących. W ocenie powodów, za abuzywne należy uznać postanowienia umowne jak w pkt. 3) żądania, bowiem kształtują one prawa i obowiązki kredytobiorców w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami oraz rażąco naruszają ich interesy. Jednocześnie, bez zakwestionowanych postanowień umowa nie może być wykonywana, w związku z czym jest nieważna. Na wypadek, gdyby Sąd oddalił roszczenie główne (uznając brak interesu prawnego), powodowie wnieśli o zwrot spłaconych rat kapitałowo – odsetkowych jako nienależnego świadczenia spełnionego przez nich w wysokości 65.726,06 zł i 4.579,36 CHF za okres od 2 czerwca 2011 r. do 2 kwietnia 2020 r. oraz (ewentualnie) o uznanie mechanizmu indeksacji za bezskuteczny wobec powodów. Co do interesu prawnego, powodowie podnieśli, że samo roszczenie o zapłatę jest niewystarczające dla osiągnięcia koniecznej ochrony prawnej należnej powodom. Żądanie zapłaty zostało sformułowane jako przedmiot powództwa wyłącznie z tytułu nieważności umowy (pozew k. 4-19).

Pozwany wniósł o oddalenie powództwa w całości, kwestionując je co do zasady i co do wysokości. Zażądał przeprowadzenia dowodów z dokumentów dołączonych do pozwu, zeznań świadków (na okoliczność negocjacji i indywidualnego uzgodnienia postanowień umowy, informacji przekazanych przed zawarciem umowy, w tym wyjaśnienia powodom ryzyka walutowego i zmiennego oprocentowania, a co za tym idzie ich świadomości, możliwości wyboru i zmiany waluty udzielonego kredytu, wzajemnego kształtowania się wysokości rat kredytu denominowanego i kredytu złotowego udzielonego w tamtym czasie, zmian kursu waluty, stóp procentowych i ich wpływu na zobowiązanie z tytułu zaciągniętego kredytu) oraz opinii biegłego (m. in. na okoliczność, że stosowane przez niego kursy walut były kursami rynkowymi oraz dla wyliczenia sumy rat, które powodowie spłaciliby według stawki oprocentowania składającej się ze stawki WIBOR 3M i marży banku - jak dla kredytów złotówkowych). Zaprzeczył zarzutom powodów kierowanym wobec umowy. Uzasadniając swoje stanowisko, przyznał zawarcie umowy kredytu indeksowanego do (...) oraz konsumenckie przeznaczenie kredytu, wskazał jednak, że powodowie zapoznali się z ryzykiem związanym z zawarciem umowy, co potwierdzają złożone pisemne oświadczenia. W dalszej kolejności, przedstawił szeroką argumentację za dopuszczalnością kredytów powiązanych z walutą (...) i za bezzasadnością twierdzeń o abuzywności postanowień umowy oraz zakwestionował interes prawny powodów w żądaniu ustalenia (nieważności, bądź bezskuteczności). Uznał, że nawet przy przyjęciu koncepcji abuzywności kwestionowanych postanowień umownych nie ma podstaw do wywodzenia o nieważności umowy jako całości bowiem wyeliminowane postanowienia winny zastąpić odpowiednie przepisy prawa tj. art. 56 k.c. i 354 § 1 k.c. Co do żądania zwrotu nienależnych świadczeń, podniósł zarzut przedawnienia roszczenia i wskazał, że powodowie spełniający świadczenie mieli świadomość swojej sytuacji faktycznej oraz prawnej i mimo to spełniali je bez zastrzeżenia zwrotu, co wyklucza możliwość żądania jego zwrotu. Jednocześnie, podniósł zarzut zatrzymania do czasu zaoferowania przez powodów zwrotu otrzymanego świadczenia.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Bezsporne i potwierdzone dokumentami dołączonymi do pozwu (umowa wraz z załącznikami k. 23-36, aneks nr (...) k. 37, aneks nr (...) k. 38, zaświadczenie (...) S.A z 7.04.2020 r. k. 39-41) i odpowiedzi na pozew (wniosek o kredyt k. 96-103 oraz k. 118v-121, wniosek o zmianę w kredycie mieszkaniowym k. 117-118, broszury o ryzykach i informacje dla wnioskodawców k. 122-134, wnioski o wypłatę transzy k. 136-138, wniosek o zawieszenie spłaty zadłużenia k. 139-140, umowa ramowa k. 141-142, regulamin transakcji walutowych k. 143-144) są następujące twierdzenia stron:

Pozwany zawarł z powodami (kredytobiorcami – konsumentami) 28.04.2011 r. „umowę nr (...) o kredyt mieszkaniowy N. – H. (kredyt budowlano – hipoteczny przeznaczony na zakup na rynku pierwotnym nieruchomości od dewelopera lub spółdzielni mieszkaniowej)” składającą się z części szczególnej i ogólnej, w której strony zawarły najistotniejsze dla sprawy postanowienia (wyciąg):

(§ 1 pkt. 1 części szczególnej umowy) kwota udzielonego kredytu to 173.000,00 zł, z zastrzeżeniem, że ostateczna wysokość zobowiązania do spłaty w (...), określona będzie po wypłacie całej kwoty kredytu i po przeliczeniu na tą walutę po kursie jej kupna, zgodnie z Tabelą kursów obowiązującą w Banku w dniach i momentach poszczególnych środków;

(§ 1 ust. 1 i 2 części ogólnej umowy) Kredyt (...) jest udzielany w złotych. W przypadku kredytu indeksowanego w walucie obcej, zobowiązanie kredytobiorcy wyrażone jest w walucie obcej, do jakiej kredyt jest indeksowany, a ostateczna wysokość zobowiązania określona zostanie po wypłacie całej kwoty kredytu oraz po przeliczeniach na walutę po kursie kupna danej waluty, zgodnie z Tabelą kursów obowiązującą w Banku w dniach i momentach poszczególnych uruchomień środków.

(§ 1 ust. 2 pkt. 3 części ogólnej umowy) Na wysokość zobowiązania kredytobiorcy oraz wysokość raty kapitałowo – odsetkowej mają wpływ zmiany kursów walut oraz zmiany spreadu walutowego w trakcie okresu kredytowania;

(§ 1 ust. 2 pkt. 4 części ogólnej umowy) Ryzyko związane ze zmianą kursu waluty i wysokości spreadu walutowego ponosi kredytobiorca, z uwzględnieniem § 16 ust. 3-4 oraz § 25 ust. 6;

(§ 1 ust. 2 pkt. 5 części ogólnej umowy) - określający sposób informowania klientów Banku o aktualnych i archiwalnych Tabelach kursów walut i wysokości spreadu walutowego;

(§ 8 ust. 8 i 9 części ogólnej umowy) Prowizje pobierane są w złotych.

W przypadku kredytu indeksowanego do waluty obcej prowizja za udzielenie kredytu naliczana jest od kwoty kredytu udzielonego w złotych, zaś od podwyższenia kwoty kredytu – od kwoty podwyższenia kredytu w złotych. Pozostałe prowizje określane procentowo i pobierane w okresie kredytowania, naliczane są od pozostałej do spłaty kwoty kapitału wyrażonej w walucie obcej, a do przeliczenia kwot prowizji z waluty obcej na złote, stosuje się kurs sprzedaży danej waluty według Tabeli kursów, obowiązującego w Banku w dniu i w momencie zapłaty prowizji;

(§ 16 ust. 1-4 części ogólnej umowy) (...) uruchomienie środków następuje w złotych lub w walucie, do jakiej kredyt jest indeksowany,

z zastrzeżeniem, że warunki uruchomienia są zgodne z warunkami transakcji, dotyczącymi waluty oraz celu kredytowania. W przypadku kredytu indeksowanego, gdy przyznana kwota kredytu, na skutek różnic kursowych, okaże się na dzień uruchomienia ostatniej transzy kwotą przewyższającą kwotę wymaganą do realizacji celu (...) Bank uruchomi środki w wysokości stanowiącej równowartość w walucie kredytu kwoty niezbędnej do realizacji tego celu oraz dokona pomniejszenia salda zadłużenia poprzez spłatę kwoty niewykorzystanej. Jeżeli zaś wypłacona kwota będzie niewystarczająca do realizacji celu (...), kredytobiorca zobowiązany jest do zbilansowania inwestycji poprzez uzupełnienie środków własnych przed wypłaceniem środków przez Bank. (...) kwota transzy po wypłaceniu przeliczana jest przez Bank na walutę, do jakiej kredyt jest indeksowany, według kursu kupna tej waluty, zgodnie z Tabelą kursów obowiązującą w Banku w dniu i w momencie wypłaty środków.

(§ 16 ust. 5 części ogólnej umowy) Po wypłacie każdej transzy kredytu, Bank wysłała do kredytobiorcy harmonogram spłat, informujący o kwocie wypłaconego kredytu – w walucie do jakiej kredyt jest indeksowany (...), o wysokości raty kapitałowo – odsetkowej;

(§ 19 ust. 1 i 3 części ogólnej umowy) Harmonogram spłat wyrażony jest w walucie, do jakiej kredyt jest indeksowany. W przypadku spłaty kredytu w złotych, spłata następuje w równowartości kwot wyrażonych w walucie obcej, przy czym do przeliczeń wysokości rat kapitałowo – odsetkowych spłacanego kredytu stosuje się kurs sprzedaży danej waluty według Tabeli kursów obowiązującej w Banku w dniu i w momencie spłaty;

(§ 5 części szczególnej umowy) Spłata kredytu następuje zgodnie z harmonogramem spłat w równych ratach kapitałowo – odsetkowych na rachunek obsługi kredytu – rachunek techniczny banku do spłaty, wyrażonych w złotych;

(§ 19 ust. 6 części ogólnej umowy) Spłata zaległej raty lub odsetek wykonywana jest z datą wpływu środków, przy czym w przypadku kredytów indeksowanych, spłacanych w złotych w równowartości kwot wyrażonych w walucie obcej, do przeliczeń spłacanej zaległej kwoty, stosuje się kurs sprzedaży danej waluty według Tabeli kursów, obowiązującej w Banku w dniu i w momencie spłaty;

(§ 23 ust. 5 części ogólnej umowy) W przypadku kredytu indeksowanego, gdy wcześniejsza spłata kredytu następuje w złotych w równowartości kwot wyrażonych w walucie obcej, do przeliczeń kwot spłacanych przed terminem, stosuje się kurs sprzedaży danej waluty według pierwszej Tabeli kursów obowiązującej w Banku w dniu spłaty, określonym w dyspozycji;

(§ 25 ust. 6 części ogólnej umowy) W przypadku kredytów indeksowanych do waluty obcej, gdy wzrośnie kurs waluty, do jakiej kredyt jest indeksowany, kredytobiorca zobowiązuje się do dokonania (na żądanie Banku) następujących czynności zabezpieczających interesy Banku: 1/ w przypadku utraty zdolności kredytowej dołączy do kredytu dodatkowego kredytobiorcę, którego dochody przywrócą zdolność kredytową lub spłaci część kredytu w kwocie, pozwalającej na odzyskanie zdolności kredytowej lub zwiększy prawne zabezpieczenie kredytu, 2/ ustanowi dodatkowe prawne zabezpieczenie lub zwiększy dotychczasowe zabezpieczenie – w przypadku, gdy równowartość w złotych, salda kredytu wyrażonego w walucie, wzrośnie o więcej niż o 10 %, w stosunku do kwoty udzielonego kredytu, określonej w (...);

Na zabezpieczenie spłaty należności z umowy kredytu, umowa przewidywała ustanowienie hipoteki umownej do kwoty 95.012,53 CHF na nieruchomości stanowiącej własność kredytobiorców, obejmującej lokal mieszkalny, dla którego miała być założona nowa księga wieczysta (§ 3 części szczególnej umowy).

Z pozyskanego przez powodów od pozwanego (niekwestionowanego) zaświadczenia z 7.04.2020 r. (k. 39-41) wynika, że w okresie od 28 kwietnia 2011 r. do 2 kwietnia 2020 r. suma spłat obejmowała 32.881,49 zł kapitału i 32.844,57 zł odsetek. Bezspornie, wypłata kredytu powodom wynosiła łącznie 173.000 zł. Ponieważ nie zostało to zakwestionowane przez pozwanego, Sąd uznał za milcząco przyznane twierdzenie powodów (k. 17 – s. 14 pozwu), że w okresie objętym powództwem o zapłatę, powodowie spłacili również sumę rat kapitałowo – odsetkowych wprost we frankach szwajcarskich w kwocie 4.579,366 CHF.

Zawarcie umowy zostało poprzedzone złożeniem przez powodów wniosków kredytowych na formularzu opracowanym przez Bank (k. od 96 do 103). Z dokumentu tego wynika bezspornie, że powodowie wnioskowali o kwotę kredytu 173.000 zł. Bezsporne jest też, że dyspozycje wypłaty kredytu (k. 136-138) zostały przez powodów złożone do Banku w dniu 9 maja 2011 r. i 12 sierpnia 2011 r. Następnie, w dniu 12 maja 2011 r. Bank wypłacił

powodom kwotę 104.413 zł oraz w dniu 19 sierpnia 2011 r. kwotę 68.586,67 zł. Do przeliczeń kwot uruchomianego kredytu na walutę indeksacji zastosowano kurs kupna według Tabeli kursów walutowych, obowiązującej w momencie uruchomienia środków. W okresie kredytowania, kredytobiorcy dwukrotnie zwracali się o zawieszenie spłaty zadłużenia tj. 24.11.2017 r. oraz 28.11.2018 r. (k. 139-40). Kwota niespłaconych odsetek, zgodnie z umową, dopisywana była do zadłużenia na koniec miesiąca kalendarzowego, za który przypadała spłata.

Zeznania świadków A. B. (1), M. R. oraz zeznania powodów wskazują na to, że powodowie udali się Banku celem zawarcia umowy kredytowej w złotówkach na kwotę 165.000 zł. Wówczas przedstawiono im ofertę kredytu zarówno w złotówkach jak i w powiązaniu

z walutą (...). Na ten czas oferta Banku dotycząca kredytów indeksowanych była korzystniejsza od „zwykłego” kredytu złotowego. Kredyt ten był niżej oprocentowany, niższa również była rata miesięczna w porównaniu do kredytu złotowego. Powodowie spłacali kredyt w złotówkach oraz częściowo we frankach szwajcarskich poprzez pobranie środków przez Bank ze wskazanego w umowie konta bankowego. Na dzień zawarcia spornej umowy, nie znany był kurs według którego ustalona zostanie kwota do spłaty. Gotową umowę przedłożono powodom przed podpisem w placówce Banku.

Sąd zważył, co następuje:

Fakty ustalono na podstawie spójnego, wiarygodnego materiału dowodowego: dokumentów złożonych przez obie strony (wzajemnie niekwestionowanych) i zeznań powodów. Na podstawie zeznań zawnioskowanych przez pozwanego świadków niemożliwe okazało się dokonanie jednoznacznych ustaleń dotyczących treści ustnych informacji i pouczeń przekazywanych przy zawarciu umowy. Świadek A. B. (1) nie pamiętał powodów i podpisywał umowę jako drugi pracownik Banku. Wskazał, że nie miał z powodami żadnego kontaktu na etapie zawierania spornej umowy. Również nie potrafił powiedzieć, czy na moment podpisania umowy była jakakolwiek możliwość negocjacji poszczególnych warunków umowy,

a zwłaszcza wysokości kursu waluty. Jednak dość kategorycznie stwierdził, co jest istotne w świetle poczynionych przez powodów zarzutów, że pracownicy oddziału Banku nie znali procedur tworzenia tabel kursowych. Również świadek M. R. wskazał, że nie pamięta treści rozmów prowadzonych

z powodami w trakcie zawierania umowy. Świadek ten ograniczył się do wskazania procedury, wedle której zobowiązany był do informowania klientów

o poszczególnych kwestiach dotyczących umów indeksowanych do franka szwajcarskiego, co w ocenie Sądu nie świadczy o tym, że w tym konkretnie przypadku stronie powodowej udzielono określonych wewnętrznymi procedurami Banku informacji.

Sąd pominął dowód z opinii biegłego zgłoszony w odpowiedzi na pozew, uznając, że nie będzie on istotny do rozstrzygnięcia sprawy. Okoliczności, na które został ww. dowód powołany, pozostawały bez wpływu na ocenę ważności umowy oraz abuzywności jej poszczególnych zapisów. Nie było również potrzeby dokonywania żadnych specjalistycznych ustaleń z dziedziny finansów

i bankowości, ponieważ spór opiera się na ocenie ważności umowy oraz tego, czy jej poszczególne postanowienia były dozwolone. Podstawą teźże oceny były przedłożone przez strony do niniejszej spraw dokumenty oraz zeznania świadków i strony powodowej, w zakresie, w jakim korespondowały

z pozostałym materiałem dowodowym.

Roszczenie powodów opierało się, w pierwszej kolejności, na ustaleniu nieważności umowy o kredyt nr (...) (...) (...) zawartej w dniu 28 kwietnia 2011 r. Powyższe żądanie powodowie opierali na twierdzeniu, że świadczenie w umowie było nieokreślone, co skutkowało niemożliwością ustalenia wysokości rat odsetkowo-kapitałowych, co w konsekwencji prowadzić powinno do uznania, że umowa jest nieważna. Równolegle z ustaleniem nieważności (ewentualnie), powodowie dochodzili roszczenia o zapłatę kwoty składającej się na spłacone w okresie 2.06.2011 r. – 2.04.2020 r. raty kapitałowo – odsetkowe, jako świadczenia nienależnego. Roszczeniem kolejnym ewentualnym było żądanie uznania wobec powodów bezskuteczności postanowień § 1 ust. 1 części szczególnej umowy, § 1 ust. 2 pkt. 1, 2, 3, 4, 5, § 16 ust. 1, 3, 4, 5, § 19 pkt. 1, 3, 6, § 23 ust. 3 pkt. 5, § 25 ust. 6 części ogólnej umowy, ponieważ, w ocenie powodów, są

one niedozwolone i powinny być pominięte przy ustalaniu treści stosunku prawnego wiążącego konsumenta. Treść niedozwolonych według powodów postanowień umownych jest następująca:

§ 1 ust.1 części szczególnej umowy: „Kwota udzielonego kredytu z zastrzeżeniem, że ostateczna wysokość zobowiązania kredytobiorcy do spłaty, wyrażona w (...), określona będzie po wypłacie całej kwoty kredytu i przeliczeniach na tą walutę po kursie jej kupna, zgodnie z Tabelą kursów obowiązująca w Banku w dniach i momentach poszczególnych uruchomień środków – to 173.000,00 zł”

§ 1 ust. 2 części ogólnej umowy: „W przypadku kredytu indeksowanego do waluty obcej:

1/ kwota udzielonego kredytu określona jest w (...) w złotych

z zastrzeżeniem, że kwota ta jest indeksowana do waluty obcej na zasadach określonych w pkt. 2,

2/ zobowiązanie kredytobiorcy do spłaty wyrażone jest w walucie obcej, do jakiej kredyt jest indeksowany, a ostateczna wysokość tego zobowiązania, określona zostanie po wypłacie całej kwoty kredytu oraz po przeliczeniach na walutę po kursie kupna danej waluty, zgodnie z Tabelą kursów obowiązującą w Banku w dniach i momentach poszczególnych uruchomień środków”,

3/ na wysokość kwoty zobowiązania kredytobiorcy oraz wysokość raty kapitałowo – odsetkowej, mają wpływ zmiany kursów walut oraz zmiany spreadu walutowego w trakcie okresu kredytowania, tj. różne kursy w dniach kolejnych wypłat transz,

4/ ryzyko związane ze zmianą kursu waluty oraz zmianą wysokości spreadu walutowego ponosi kredytobiorca, z uwzględnieniem w szczególności § 16 ust. 3 i 4 oraz § 25 ust. 6,

5/ tabele kursów oraz informacje o wysokości spreadów walutowych, udostępniane są klientom Banku w następujący sposób: aktualne: zamieszczane są na stronie internetowej Banku oraz wywieszane są na tablicy ogłoszeń w Banku oraz na życzenie klienta podawane są telefonicznie lub mailem; archiwalne: zamieszczane są na stronie internetowej Banku oraz na życzenie klienta podawane są telefonicznie lub mailem”.

§ 16 ust. 1 części ogólnej umowy: „W przypadku kredytu indeksowanego do waluty obcej, uruchomienie środków następuje: w złotych lub w walucie, do jakiej kredyt jest indeksowany z zastrzeżeniem, że warunki uruchomienia są warunkami transakcji, dotyczącymi waluty oraz celu kredytowania”.

§ 16 ust. 3 części ogólnej umowy: „W przypadku kredytu indeksowanego, gdy przyznana kwota kredytu, na skutek różnic kursowych, okaże się na dzień uruchomienia kredytu kwotą:

1/ przewyższającą kwotę wymaganą do realizacji celu, określonego

w (...), Bank uruchomi środki w wysokości, stanowiącej równowartość

w walucie kredytu kwoty niezbędnej do realizacji tego celu oraz dokona obniżenia salda kredytu, o kwotę niewykorzystaną,

2/ niewystarczającą do realizacji celu mieszkaniowego określonego

w (...), kredytobiorca zobowiązany jest przed uruchomieniem kredytu, do zbilansowania inwestycji ze środków własnych lub ze środków przeznaczonych na dowolny cel”.

§ 16 ust. 4 części ogólnej umowy: „W przypadku wypłat w złotych, kwota transzy po wypłaceniu przeliczana jest przez Bank na walutę, do jakiej kredyt jest indeksowany, według kursu kupna tej waluty, zgodnie z Tabelą kursów obowiązującą w Banku w dniu i w momencie wypłaty środków.”

§ 16 ust. 5 części ogólnej umowy: „Po wypłacie każdej transzy kredytu, Bank wysyła do kredytobiorcy harmonogram spłat, informujący:

1/ o kwocie wypłaconego kredytu – w walucie, do jakiej kredyt jest indeksowany, a w przypadku wypłaty kolejnej transzy – o łącznej kwocie dotychczasowych wypłat w walucie obcej, z zastrzeżeniem § 1 ust. 2 pkt. 3 oraz

2/ o wysokości raty kapitałowo – odsetkowej.”

§ 19 pkt. 1 części ogólnej umowy: „Harmonogram spłat kredytu wyrażony jest w walucie, do jakiej kredyt jest indeksowany.”

§ 19 pkt. 3 części ogólnej umowy: „W przypadku spłaty kredytu w złotych spłata następuje w równowartości kwot wyrażonych w walucie obcej, przy czym do przeliczeń wysokości rat kapitałowo – odsetkowych spłacanego kredytu stosuje się kurs sprzedaży danej waluty według Tabeli kursów obowiązującej w Banku w dniu i w momencie spłaty.”

§ 19 pkt. 6 części ogólnej umowy: „Spłata zaległej raty lub odsetek wykonywana jest z datą wpływu środków, przy czym w przypadku kredytów indeksowanych, spłacanych w złotych w równowartości kwot wyrażonych w walucie obcej, do przeliczeń spłacanej zaległej kwoty, stosuje się kurs sprzedaży danej waluty według Tabeli kursów, obowiązującej w Banku w dniu i w momencie spłaty.”

§ 23 ust. 3 pkt. 5 części ogólnej umowy: „W celu dokonania wcześniejszej spłaty całości lub części kredytu, w przypadku kredytu indeksowanego, gdy wcześniejsza spłata kredytu następuje w złotych w równowartości kwot wyrażonych w walucie obcej, do przeliczeń kwot spłacanych przed terminem, stosuje się kurs sprzedaży danej waluty według pierwszej Tabeli kursów obowiązującej w Banku w dniu spłaty określonym w dyspozycji, o której mowa w pkt. 1.”

§ 25 ust. 6 części ogólnej umowy: „W przypadku kredytów indeksowanych do waluty obcej, gdy wzrośnie kurs waluty, do jakiej kredyt jest indeksowany, kredytobiorca zobowiązuje się do dokonania (na żądanie Banku) następujących czynności zabezpieczających interesy Banku:

1/ w przypadku utraty zdolności kredytowej dołączy do kredytu dodatkowego kredytobiorcę, którego dochody przywrócą zdolność kredytową lub spłaci część kredytu w kwocie, pozwalającej na odzyskanie zdolności kredytowej lub zwiększy prawne zabezpieczenie kredytu,

2/ ustanowi dodatkowe prawne zabezpieczenie lub zwiększy dotychczasowe zabezpieczenie – w przypadku, gdy równowartość w złotych, salda kredytu wyrażonego w walucie, wzrośnie o więcej niż o 10 %, w stosunku do kwoty udzielonego kredytu, określonej w (...).

Omawiane tu żądania powodów są osadzone w art. 189 k.p.c., który wymaga od strony żądającej ustalenia wykazania interesu prawnego. Sąd podziela argumentację powodów, że mają oni interes prawny w żądaniu nieważności umowy, ponieważ ewentualne podzielenie przez Sąd argumentacji o nieważności umowy tylko na potrzeby rozstrzygnięcia o zapłatę wynikać będzie nie z sentencji wyroku, lecz z uzasadnienia, a nie ma pewności, czy będzie to uznawane w innych postępowaniach w kategorii powagi rzeczy osądzonej, a ponadto orzeczenie stwierdzające nieważność umowy może dawać podstawę również do stwierdzenia nieważności hipoteki ustanowionej na zabezpieczenie kredytu. Sąd również podziela stanowisko powodów, iż mają oni interes prawny w żądaniu ustalenia bezskuteczności postanowień niedozwolonych zawartych w umowie o kredyt hipoteczny z tych samych przyczyn jak w przypadku żądania ustalenia nieważności umowy, z tą zmianą, że w tym wypadku to bank mógłby nie respektować uzasadnienia orzeczenia o zapłatę w celu ustalenia właściwej treści stosunku prawnego łączącego strony.

Nieważności umowy powodowie upatrują w:

1) sprzeczności treści umowy z przepisem art. 69 ust. 1, 2 pkt. 2 prawa bankowego ze względu na to, że wysokość świadczenia nie została oznaczona. Nie został w sposób precyzyjny ustalony sposób wymiany walut, a tym samym

powodom nie była znana procedura przeliczania świadczenia oraz wartość zobowiązania wzajemnego określonego według salda w (...) na dzień podpisania umowy,

2) sprzeczności treści umowy z przepisem art. 353¹ k.c., z tego względu, iż pozwany mógł w sposób dowolny regulować kurs waluty obcej, do której indeksowany był kredyt złotowy powódki,

3) sprzeczności umowy z zasadami współżycia społecznego z uwagi na pozostawienie jednej ze stron oznaczenia świadczenia w sposób dowolny, co czyni umowę nieważną na podstawie art. 58 §2 k.c.

Natomiast w zakresie ustalenia bezskuteczności wobec powodów postanowień umowy, które stanowią klauzule niedozwolone wskazano, że klauzule dot. ustalenia sposobu indeksowania kwoty kredytu i każdorazowej spłaty rat zgodnie z kursem Tabeli kursowej banku są sprzeczne z dobrymi obyczajami oraz rażąco naruszają interesy konsumentów. Powodowie abuzywności postanowień umowy upatrują w tym, że:

1) klauzule nie odwołują się do ustalonego w sposób obiektywny kursu (...), na który żadna ze stron nie miała wpływu, lecz pozwany mógł kształtować kurs w sposób dowolny

2) bank mógł jednostronnie i arbitralnie modyfikować wskaźnik według którego obliczana była wysokość zobowiązania powodów, a tym samym jednostronnie mógł ustalać jego wysokość

3) bank mógł jednostronnie regulować wysokość rat kredytu poprzez wyznaczanie w tabelach kursu sprzedaż (...) oraz wysokość tzw. spreadu bez udziału powodów

4) klauzule abuzywne nie zostały indywidualnie uzgodnione, ponieważ umowa została zawarta przy wykorzystaniu wzorca umowy, na którego treść powodowie nie mieli wpływu.

Powodowie, zawierając umowę będącą przedmiotem oceny w toku niniejszego postępowania, występowali jako konsumenci w rozumieniu art. 22¹ k.c., co nie było kwestionowane przez stronę pozwaną. W tym stanie rzeczy w pierwszej kolejności rozważyć należało, jaki jest charakter umowy podpisanej między stronami i czy wskazywane przez powodów postanowienia miały charakter niedozwolony. Zacząć należy jednak od kwestii ogólnej zgodności umowy z prawem – jako najdalej idącego zarzutu.

Sporna tu umowa kredytu indeksowanego do waluty obcej spełnia wymagania art. 69 ustawy – Prawo bankowe (w brzmieniu obowiązującym

w dacie jej zawarcia). Określone były strony umowy, kwota i waluta kredytu (podana w złotych), cel, na jaki został udzielony, zasady i termin jego spłaty, wysokość oprocentowania i zasady jego zmiany (suma stałej marży i zmiennej stopy bazowej). Prawidłowości tej nie zmienia postanowienie, że kwota udzielonego kredytu miała być indeksowana kursem waluty obcej. Wymaga bowiem podkreślenia, że w przeciwieństwie do umowy kredytu denominowanego znana była w tym przypadku od początku kwota kredytu

w złotych. Art. 358¹ § 2 k.c. przewiduje możliwość zastrzeżenia w umowie, że wysokość zobowiązania, którego przedmiotem od początku jest suma pieniężna, zostanie ustalona według innego niż pieniądź miernika wartości.

W przepisie chodzi o pieniądź polski, a innym miernikiem wartości może być również waluta obca. Zasady wypłaty kredytu w złotych i spłaty, również

w złotych, a nadto sam wniosek kredytowy, nie pozostawiają wątpliwości, że strony zamierzały zawrzeć umowę kredytu bankowego w tej właśnie walucie. Dopuszczalność prawna kredytów indeksowanych walutą obcą wynika

z wyraźnego wskazanie tego rodzaju kredytów w treści art. 69 ust. 2 pkt 4a

i ust. 3 prawa bankowego oraz wprowadzenie art. 75b prawa bankowego, na podstawie nowelizacji tej ustawy, które to zmiany weszły w życie z dniem 26.08.2011 r. Trudno uznać, aby konstrukcja umowy kredytu indeksowanego była sprzeczna z prawem (zwłaszcza, że art. 69 prawa bankowego w brzmieniu obowiązującym od 26.08.2011 r. wprost wspomina o tego rodzaju kredytach) lub zasadami współżycia społecznego, skoro ryzyko takiego ukształtowania stosunku prawnego obciąża obie strony.

Przechodząc do zarzutów strony powodowej skierowanych ku nieważności umowy, należy uznać je za niezasadne z następujących przyczyn:

Z art. 353¹ k.c. wynika, że strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współzycia społecznego. Sam mechanizm indeksacji, a także związana z nim zasada oprocentowania, wbrew wywodom powodów nie jest sprzeczna z naturą stosunku. Gdyby tak było, kredyty indeksowane nie zostałyby wskazane w przepisach jako jeden z rodzajów umów kredytowych. Ryzyko zmiany kursu waluty przyjętej jako miernik wartości świadczenia z zasady może wywoływać konsekwencje dla obu stron – w przypadku podwyższenia kursu podwyższając wartość zobowiązania kredytobiorcy w stosunku do pierwotnej kwoty wyrażonej w walucie wypłaty, a w przypadku obniżenia kursu - obniżając wysokość jego zadłużenia w tej walucie.

Postanowienia dotyczące kwoty i waluty kredytu (PLN) stawianego do dyspozycji powodów, jego celu oraz wysokości odsetek, prowizji, a także terminy, w jakich powodowie mają dokonać spłaty, zostały sformułowane jednoznacznie i w sposób zgodny z przepisami art. 69 prawa bankowego.

W tym aspekcie trudno uznać, aby umowa stron w swoim głównym kształcie – pomijającym mechanizm indeksacji - naruszała wskazany przepis prawa bankowego lub wynikającą z art. 353¹ k.c. zasadę swobody umów, względnie w jakikolwiek sposób naruszała inne przepisy prawa lub zasady współzycia społecznego. Innymi słowy, tylko mechanizm indeksacji określony

w zacytowanych wyżej postanowieniach umownych narusza zasadę swobody umów i zasady współzycia społecznego. W odniesieniu do obu tych kategorii zasad trzeba wskazać, że rozpoznanie setek podobnych spraw oraz przesłuchanie w nich powodów na okoliczności towarzyszące zawarciu umowy pozwoliło Sądowi na wyrobienie sobie ogólnego poglądu, aktualnego również

w tej konkretnej sprawie, że konsumenci przystępujący do zawarcia umowy formularzowej kredytu indeksowanego do waluty obcej nie rozumieli wystarczająco mechanizmu indeksacji zastosowanego przez bank, postanowienia określające ten mechanizm nie były określone jednoznacznie dla nich jako osób, którym nie można przypisać pełnej świadomości ekonomicznej

i prawnej, a obowiązek informacyjny banku - jako instytucji, którą kredytobiorcy obdarzali zaufaniem, ponieważ w historii polskiej bankowości nie zdarzyły się wcześniej na taką skalę podobne sytuacje jak te dotyczące kredytów frankowych - był niewystarczający. Przytaczany jest na odparcie takich ocen argument, że konsumenci zawierają również kredyty typowo walutowe, które wobec tego należałoby kwalifikować podobnie. Sytuacja jest tu jednak inna.

Po pierwsze, kredyty walutowe (dewizowe) udzielane są osobom, które zarabiają

w walucie obcej, stanowiącej przedmiot kredytu, więc dla nich taki kredyt nie jest de facto kredytem branym w walucie obcej. Po drugie, takich osób jest stosunkowo niewiele. Problem kredytów indeksowanych do franka szwajcarskiego dotyczy zaś ogółu społeczeństwa – całej rzeszy konsumentów od najniższego poziomu świadomości ekonomiczno-prawnej, której celem było nie obracanie walutą obcą, lecz zaspokojenie podstawowej potrzeby życiowej, jaką jest własne mieszkanie. Praktyka wskazuje, że większość nie miała wyboru pomiędzy kredytem typowo złotowym, a indeksowanym, dlatego - kierowana potrzebą zakupu mieszkania – udawała się do banku po to, by uzyskać jedyny dostępny produkt, a banki – wykorzystując tę potrzebę – produkt ten masowo sprzedawały. Banki przekonują, że ryzyko obciążało obie strony, ponieważ frank szwajcarski mógł w kursie do złotego zarówno zmaleć, jak i wzrosnąć. Tak – ale po jednej stronie mamy wartość w postaci stabilności kapitałowej banku (osoby prawnej), a po drugiej stronie wartość w postaci stabilności finansowej rodziny, z wszystkimi tego poważnymi konsekwencjami społecznymi. Strony nie były równorzędnymi stronami nie tylko w rozumieniu poziomu świadomości ekonomiczno-prawnej, przewagi organizacyjnej, wpływu na treść zawieranej umowy, ale i stopnia zagrożenia związanego ze zmianą

(w przypadku konsumentów wzrostem) kursu waluty. Reasumując, obowiązkiem banku było zaoferowanie produktu zrozumiałego dla konsumenta, nieobarczonego nadmiernym ryzykiem finansowym oraz należyte poinformowanie klienta zarówno o istocie produktu, jak i o stopniu niebezpieczeństwa. Obowiązek ten w każdym z tych aspektów nie został wykonany. Jest oczywiste, że powodowie nie tylko nie byli w stanie oszacować kwoty, którą będą musieli świadczyć w przyszłości (co da się jeszcze wytłumaczyć ideą indeksacji), ale przede wszystkim nie byli w stanie

oszacować zagrożenia, jakie niesie im indeksacja. W części dotyczącej mechanizmu indeksacji naruszało to zarówno zasadę swobody umów, jak i zasady współzycia społecznego – dobre praktyki handlowe i lojalność kontrahenta.

Należy w tym miejscu podkreślić, że wpływ treści art. 58 § 3 k.c. na mechanizm indeksacji będzie kontynuowany przy omawianiu abuzywności. Wystarczy tu zasygnalizować, że abuzywność części postanowień umowy wyprzedza jako regulacja szczególna zastosowanie art. 58 § 3 k.c. Art. 58 ogranicza w § 3 sankcję nieważności czynności prawnej zawierającej elementy kilku umów tylko do jej niektórych nieistotnych postanowień, dotkniętych nieważnością (a nawet części tzw. podzielnej czynności prawnej), postanawiając, że w pozostałej części czynność pozostaje w mocy, jeżeli tylko

z okoliczności nie wynika, że bez dotkniętych nieważnością postanowień strony nie dokonałyby jej, co jest kwestią ustaleń faktycznych. Może się na przykład niekiedy okazać, że zastrzeżone w umowie odsetki są rażąco wygórowane tylko w pewnym zakresie, a w pozostałej części, wyższej od ich ustawowej wysokości, nie są nadmierne. W takim wypadku postanowienie umowy zastrzegające rażąco wygórowane odsetki byłoby nieważne tylko w takiej części, w jakiej - w okolicznościach sprawy - zasady współzycia społecznego ograniczają zasadę swobody umów (art. 353¹ w zw. z art. 58 § 2 i 3)

i zabraniają zastrzegania odsetek nadmiernych (tak w wyroku SN z 8 stycznia 2003 r., II CKN 1097/00, LexPolonica nr 358498, OSNC 2004, nr 4, poz. 55). Nie dotyczy to jednak wypadku, gdy nieważnością dotknięte są essentialia negotii danej czynności prawnej; wówczas cała czynność jest nieważna. Dobrym przykładem jest tu stwierdzenie przez Sąd Najwyższy w wyroku z 5 lutego 2002 r., II CKN 726/00, że sprzeczność z prawem zawartego w umowie sprzedaży postanowienia o cenie powoduje, że cała umowa jest nieważna (Stanisław Rudnicki, Komentarz LEX do art. 58 k.c.).

W niniejszej sprawie nie ma podstaw do ustalenia, że strony nie zawarłyby umowy pozbawionej mechanizmu indeksacji. Decydujące przy tym ustaleniu nie mogą być obecne deklaracje stron w tym przedmiocie – z tego prostego względu, że należy je traktować jako element taktyki procesowej. Gdyby były decydujące, to w sprawach z umów pożyczek z lichwiarskimi odsetkami nie można byłoby uznawać za nieważne odsetek w części zawierającej zawyżenie tylko z tej przyczyny, że sprzeciwia się temu lichwiarz. Konsumenci z reguły obstają przy skrajnym żądaniu unieważnienia umów indeksowanych w całości, zaś banki – przy przeciwnym żądaniu oddalenia powództwa w całości, z ewentualnie dość nieistotną kwotowo korektą polegającą na oparciu indeksacji nie o kursy z tabel banku, lecz kursy średnie Narodowego Banku Polskiego. Gdyby w latach 2007-2010 znane było obecne zjawisko powszechnego podważania kredytów „frankowych” banki byłyby zmuszone do wypracowania innej – łagodniejszej i czytelniejszej dla klientów oferty kredytów mieszkaniowych, a klienci oczywiście by z niej korzystali. Nie można wykluczyć, że byłaby to oferta zbliżona w skutkach finansowych do modelu, który wynika z wyroku wydanego w tej sprawie. Inną sprawą jest, czy LIBOR-3M nie był funkcjonalnie przypisany do kredytów złotych nieindeksowanych. Obecnie nie liczy się geneza poszczególnych zapisów umownych, a tylko ostateczny kształt umowy pozostałej po usunięciu nieważnych postanowień umownych i faktyczna możliwość wykonania umowy w pozostałym kształcie. Po usunięciu mechanizmu indeksacji, który nie dotyczył świadczeń głównych stron, umowa kredytu nadaje się do utrzymania.

Zupełnie inną kwestią jest to, czy w związku z konsumenckim charakterem umowy zachodzi bezskuteczność postanowień umownych na zasadzie art. 385¹ § 1 k.c. – z dalszymi tego konsekwencjami.

Zgodnie z art. 385¹ k.c. postanowienia umowy zawieranej

z konsumentem, które kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny

z dobrymi obyczajami lub rażąco naruszają jego interesy, nie są wiążące, jeżeli nie zostały uzgodnione indywidualnie. Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny (§ 1). Nieuzgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu, co w szczególności odnosi się do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta (§ 3). Wszelkie klauzule sporządzone z wyprzedzeniem są klauzulami pozbawionymi cechy indywidualnego uzgodnienia i okoliczności tej nie niweczy fakt, że konsument mógł znać ich treść. Uznanie, że treść danego postanowienia umownego została indywidualnie

uzgodniona, wymagałoby wykazania, że konsument miał realny wpływ na konstrukcję niedozwolonego (abuzywnego) postanowienia wzorca umownego, zaś konkretny zapis był z nim negocjowany.

Po wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (...)

z 3.10.2019 r. w sprawie C-260/18 na tle wykładni dyrektywy 93/13/EWG należy przyjąć, że postanowienia w tym zakresie podlegają kontroli w celu stwierdzenia, czy nie mają charakteru niedozwolonego, jeżeli nie zostały sformułowane jednoznacznie (art. 385¹ § 1 zd. drugie k.c.). Wg umowy wysokość zobowiązania powodów (konsumentów) będzie przeliczana z zastosowaniem dwóch rodzajów kursu waluty indeksacyjnej – kredyt wg kursu kupna, zaś rata wg kursu sprzedaży. W obu przypadkach chodzić miało o kursy pozwanego banku publikowane w niezdefiniowanej Tabeli. Konkretny sposób ustalania kursu nie został opisany w umowie. Bank miał jednostronną swobodę w zakresie ustalania kursu waluty indeksacyjnej. Umowa została zawarta na podstawie wzoru opracowanego i stosowanego przez bank. Powodowie mogli uzgodnić kwotę kredytu w walucie polskiej, natomiast nie uzgadniano z nimi wszystkich pozostałych postanowień, w szczególności nie uzgadniano tego, czy mogą skorzystać z innego kursu waluty niż ustalany przez pozwanego.

Z wyjątkiem wskazanych postanowień umowy, pozostałe nie były uzgodnione indywidualnie z powodami w rozumieniu art. 385¹ § 1 i 3 k.c.

Z zebranego w sprawie materiału dowodowego wynika, że sporne postanowienia nie zostały uzgodnione indywidualnie, gdyż powodowie nie mieli rzeczywistego wpływu na treść postanowień w zakresie kursów przyjętych do rozliczeń kredytu, przy wyrażeniu zgody na objęcie kredytu powyższymi klauzulami indeksacyjnymi. Zgoda na przyjęcie zaproponowanych przez bank postanowień warunkowała udzielenie kredytu. Wskazywana przez pozwanego okoliczność dotycząca doświadczenia, świadomości i wiedzy powoda odnośnie postanowień umowy kredytu nie powoduje ustalenia, że postanowienie umowne dotyczące klauzul indeksacyjnych było z kredytobiorcą indywidualnie uzgadniane. Nie ma więc podstaw do przyjęcia, że postanowienia umowy

w zakresie mechanizmu ustalania kursu waluty, stanowiącej narzędzie waloryzacji kredytu i wyznaczającej wysokość zobowiązania powodów względem pozwanego, zostały w przypadku umowy stron uzgodnione indywidualnie. Odmienne wnioski nie sposób także wywieść na podstawie zeznań zawłoskowanych przez pozwanego świadków – pracowników Banku, którzy wprost zeznali, że nie pamiętają okoliczności zawarcia spornej umowy, jak też towarzyszących temu rozmów ze stroną powodową (w tym udzielonych pouczeń). Podkreślić w tym miejscu wypada, że pracownicy oddziału nie wiedzieli, w jaki sposób ustalana jest przez Bank tabela walut. Skoro zatem sposób jej ustalania nie był znany, to tym bardziej nie można przyjąć by istniała możliwość jakiegokolwiek negocjacji warunków wypłaty czy też spłaty zobowiązania powiązanego z walutą (...). Warunki te były ściśle zależne od wysokości kursu waluty przyjętego przez Bank. Nie można jednak negocjować warunków nieznanymi (nie oznaczonych ściśle w umowie) skoro podstawa ich ustalenia nie jest żadnej ze stron znana.

Dalej należało rozważyć, czy – skoro zakwestionowane postanowienia dotyczą głównego przedmiotu umowy – są wystarczająco jednoznaczne i czy wynikające z nich prawa lub obowiązki stron zostały ukształtowane sprzecznie z dobrymi obyczajami lub w sposób rażąco naruszający interesy powodów jako konsumentów.

Umowa nie wskazywała, w jaki konkretnie sposób tabela kursów banku jest ustalana. (...) na ten temat nie posiadali również pracownicy Banku (por. zeznania świadka A. B. k. 722v). To zaś nie pozwala na jednoznaczne określenie postanowień i konsekwencji płynących dla kredytobiorcy. Nie można uznać, aby postanowienia waloryzacyjne były wystarczająco jednoznaczne. Przyznanie sobie przez pozwanego jednostronnej kompetencji do swobodnego ustalania kursów przyjmowanych do wykonania umowy prowadzi do wniosku, że były one sprzeczne z dobrymi obyczajami

i naruszały rażąco interesy powodów w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., oceniane na datę zawarcia umowy. Dla uznania postanowienia umownego za niedozwolone wystarczy taka jego konstrukcja, która prowadzi do obiektywnej możliwości rażącego naruszenia interesów konsumenta, przy czym bez znaczenia pozostaje sposób wykonania umowy stron w tym zakresie. Zgodnie z art. 385² k.c. ewentualna abuzywność postanowień umowy podlega badaniu na datę jej zawarcia z uwzględnieniem towarzyszących temu okoliczności

i innych umów pozostających w związku z umową objętą badaniem. Bez znaczenia jest więc, jakie możliwości mieli powodowie w zakresie ewentualnej zmiany warunków spłaty określonych w umowie. Bezzasadne było prowadzenie postępowania dowodowego w kierunku wykazania, czy kursy walut (...) / PLN według których dochodziło do rozliczenia stron z umowy kredytu stanowiły kursy rynkowe, jak też te kursy się kształtowały w porównaniu do innych Banków, zależności kursu ze zmianami na rynku walutowym, czy w końcu stosowanej praktyki rynkowej.

Postanowienia umowy zatem miały charakter niedozwolony w rozumieniu art. 385¹ k.c., a w związku z tym nie wiążą powodów, co dotyczy postanowień umowy zawartych w § 1 ust. 1 części szczególnej – wyłącznie w zakresie obejmującym słowa: „z zastrzeżeniem, że ostateczna wysokość zobowiązania kredytobiorcy do spłaty, wyrażona w (...), określona będzie po wypłacie całej kwoty kredytu i po przeliczeniach na tą walutę po kursie jej kupna, zgodnie z Tabelą kursów obowiązującą w Banku w dniach i w momentach poszczególnych uruchomień środków”, § 1 ust. 2 pkt. 1, 2, 3, 4 i 5, § 16 ust. 1, 3, 4 i 5, § 19 pkt. 1, 3 i 6, § 23 ust. 3 pkt. 5 oraz § 25 ust. 6 części ogólnej umowy – mianowicie zapisów dotyczących stosowania waluty szwajcarskiej.

Oceniając zakres żądanej bezskuteczności, w zakresie § 1 ust. 1 części szczególnej umowy nie całe postanowienie umowne jest bezskuteczne, a tylko to, które rozpoczyna się od słów: „z zastrzeżeniem”. Wcześniejsza część nie zawiera odwołania do waluty obcej i stanowi istotę umowy kredytowej w ogóle – określa kwotę udzielonego kredytu.

Wylimitowanie ich i związanie stron umową w pozostałym zakresie, czyli przy zachowaniu postanowień dotyczących indeksacji kredytu, oznaczałoby, że kwota kredytu wypłaconego powodom powinna zostać przeliczona na walutę szwajcarską, a powodowie w terminach płatności kolejnych rat powinni je spłacać w walucie polskiej, przy czym żadne postanowienie nie precyzowałoby kursu, według którego miałyby nastąpić takie rozliczenia. Nie ma możliwości zastosowania w miejsce wylimitowanych postanowień żadnego innego kursu waluty. Zgodnie z wiążącą wszystkie sądy Unii Europejskiej wykładnią dyrektywy 93/13/EWG dokonaną przez (...) w powołanym już wyżej wyroku z dnia 3.10.2019 r. w sprawie C-260/18:

a) w przypadku ustalenia, że w umowie zostało zawarte postanowienie niedozwolone w rozumieniu dyrektywy (którą implementowały do polskiego porządku prawnego przepisy art. 385 i nast. k.c.), skutkiem tego jest wyłącznie wylimitowanie tego postanowienia z umowy, chyba że konsument następczo je zaakceptuje,

b) w drodze wyjątku możliwe jest zastosowanie w miejsce postanowienia niedozwolonego przepisu prawa o charakterze dyspozytywnym albo przepisem, który można by zastosować za zgodą stron, o ile brak takiego zastąpienia skutkowałby upadkiem umowy i niekorzystnymi następstwami dla konsumenta, który na takie niekorzystne rozwiązanie się nie godzi (pkt 48, 58 i nast. wyroku (...)),

c) nie jest możliwe zastąpienie postanowienia niedozwolonego przez odwołanie się do norm ogólnych prawa cywilnego, nie mających charakteru dyspozytywnego, gdyż spowodowałoby to twórczą interwencję, mogącą wpłynąć na równowagę interesów zamierzoną przez strony, powodując nadmierne ograniczenie swobody zawierania umów (dotyczy m.in. art. 56 k.c., art. 65 k.c. i art. 354 k.c. - por. w szczególności pkt 57-62 wyroku (...)),

d) w przypadku ustalenia, że wylimitowanie postanowień niedozwolonych powoduje zmianę charakteru głównego przedmiotu umowy, nie ma przeszkód, aby przyjąć, zgodnie z prawem krajowym, że umowa taka nie może dalej obowiązywać (por. w szczególności pkt 41-45 wyroku (...)),

e) nawet jeżeli skutkiem wylimitowania niedozwolonych postanowień miałyby być unieważnienie umowy i potencjalnie niekorzystne dla konsumenta następstwa, decyzja co do tego, czy niedozwolone postanowienia mają obowiązywać, czy też nie, zależy od konsumenta, który przed podjęciem ostatecznej decyzji winien być poinformowany o takich skutkach (por. w szczególności pkt 66-68 wyroku (...)).

Brak możliwości stosowania norm o charakterze ogólnym nie pozwala na sięgnięcie do domniemanej woli stron lub utrwalonych zwyczajów (art. 65 k.c.

i art. 56 k.c.), które w odniesieniu do innych stosunków prawnych pozwalałyby na ustalenie wartości świadczenia określonego w walucie obcej np. przez odniesienie się do tej waluty według kursu średniego ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski lub innych kursów wskazywanych przez strony

w umowie. Nie ma zwłaszcza możliwości sięgnięcia po przepis art. 358 § 2 k.c., który posługuje się takim właśnie kursem w przypadku możliwości spełnienia świadczenia wyrażonego w walucie obcej. Po pierwsze świadczenie obu stron było wyrażone w walucie polskiej (wyplata kredytu i jego spłata następowały bowiem w PLN, a (...) był tylko walutą indeksacyjną). Sąd musiałby ingerować w umowę w sposób umożliwiający wprowadzenie poprawnego mechanizmu waloryzacji, wysokości rat, w jakich kredyt powinien być spłacany oraz wynagrodzenia banku za jego udzielenie. Eliminacja abuzywnych postanowień nie ograniczyłaby się do „kosmetycznego” zabiegu, lecz ingerowała w umowę jako taką, zmieniając całkowicie jej kształt oraz samą istotę kredytu indeksowanego. Po drugie, zastosowanie w miejsce niedozwolonego przepisu prawa o charakterze dyspozytywnym możliwe jest jedynie w drodze wyjątku. Wyjątek ten obejmuje sytuacje, w której jest zgoda stron na jego zastosowanie oraz okoliczność, że brak takiego zastąpienia skutkowałby upadkiem umowy

i niekorzystnymi następstwami dla konsumenta, który na takie niekorzystne rozwiązanie się nie godzi. W niniejszej sprawie wyeliminowanie abuzywnych postanowień z umowy nie powoduje jej upadku. Ponadto przywołać ponownie należy, iż w odniesieniu do przeliczenia należności stron brak jest możliwości zastępowania niedozwolonych klauzul umownych przepisami o charakterze ogólnym, które są przepisami dyspozytywnymi.

Zbędne więc było prowadzenie postępowania dowodowego w kierunku ustalenia, jaka byłaby wysokość rat kredytu, przy przyjęciu, że powodom udzielono kredytu w złotych polskich, oprocentowanego według stawki WIBOR 3M powiększonej o marżę Banku, wskazaną w umowie (k. 61 odpowiedzi na pozew). Zachodzi bowiem potrzeba wyeliminowania z umowy całego mechanizmu indeksacji, jak w całości sprzecznego z dobrymi obyczajami

i rażąco naruszającego interesy kredytobiorcy - konsumenta. Dalej umowa stron może być wykonywana bez zmiany charakteru jej głównego przedmiotu, którym jest zobowiązanie banku do udostępnienia kredytobiorcom na czas oznaczony kwoty środków pieniężnych na ustalony cel i zobowiązanie kredytobiorcy do korzystania z niej na warunkach określonych w umowie i zwrot kwoty wykorzystanego kredytu z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty oraz zapłata prowizji. Nadal znana jest kwota i waluta kredytu (PLN), cel kredytu, okres i termin spłaty, wysokość prowizji oraz oprocentowanie. Taka umowa w pełni odpowiada cechom umowy kredytu wskazanym w art. 69 pr. bank., jest zgodna z zasadą swobodnego kształtowania stosunków umownych

i nie narusza zasad współżycia społecznego (w tym dobrych obyczajów omówionych w pozwie).

Uznanie postanowień umowy za niedozwolone ma prowadzić jedynie do ich usunięcia z umowy, a jej nieważność (bezskuteczność) powstaje tylko wówczas, gdy nie ma możliwości jej utrzymania. Ocena, czy umowa o taki kredyt może być utrzymana, wymaga ustalenia, czy jej elementy konstrukcyjne po wyeliminowaniu postanowień niedozwolonych nadal mieszczą się w jej zasadniczym typie, pozwalającym na przyjęcie, że może być wykonywana jako umowa o kredyt bankowy. Bez znaczenia jest przy tym, że niższe oprocentowanie wyznaczane jest przy pomocy wskaźnika odnoszącego się do kursu waluty innej niż waluta kredytu.

Wnioski wynikające z wyroków Sądu Najwyższego z 9 maja 2019 r.

(I CSK 242/18) oraz z 7 listopada 2019 r. (IV CSK 13/19) idą w podobnym kierunku i dają się zastosować w niniejszej sprawie. Otóż wynika z nich, że eliminacja abuzywnej klauzuli waloryzacyjnej nie prowadzi do upadku umowy w pozostałym zakresie. Dla oceny tej kwestii nie ma bezpośredniego znaczenia fakt, czy wymieniona klauzula określała świadczenie główne stron. Należy wprawdzie przyznać, że eliminacja postanowienia określającego takie świadczenie częściej prowadzi będzie do upadku umowy w całości niż eliminacja postanowienia niezwiązanego ze świadczeniem głównym, ale fakt ten sam w sobie jest bez znaczenia, jeżeli na podstawie pozostałych postanowień możliwe jest określenie praw i obowiązków stron. W stanie faktycznym sprawy było to możliwe, gdyż umowa po eliminacji klauzul abuzywnych nadal zawiera wszystkie elementy konieczne dla określenia treści stosunku prawnego, a w szczególności kwotę kredytu w złotych, okres kredytowania i terminy spłaty oraz wysokość oprocentowania. Eliminacja abuzywnej

klauzuli waloryzacyjnej nie prowadzi do zmiany wysokości i zasad ustalania oprocentowania. W praktyce oznacza to, że kredyt oprocentowany jest w dalszym ciągu według stosowanych na ogół dla (...) stawek LIBOR, mimo że umowy wyeliminowane zostaje wszelkie powiązanie wysokości świadczeń z walutą inną niż polska. Nie ma tu znaczenia fakt, że bank najprawdopodobniej nie ustaliłby wysokości oprocentowania kredytu złotowego według stawki LIBOR, gdyby był świadomy abuzywności klauzuli waloryzacyjnej. Kryterium hipotetycznej woli stron mogłoby mieć znaczenie na tle art. 58 § 3 k.c., którego - jak wyżej wskazano - nie można stosować w odniesieniu do skutków eliminacji niedozwolonych postanowień umownych. Wniosek o stosowaniu dotychczasowych zasad oprocentowania kredytu wynika wprost z treści art. 385¹ § 2 k.c. i jest skutkiem wyeliminowania z umowy wyłącznie postanowienia uznanego za abuzywne. Modyfikacja przy takiej okazji innych postanowień umowy byłaby sprzeczna zarówno z tym przepisem, jak i z przedstawionym powyżej orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości UE, z którego wynika zakaz zmieniania przez sąd postanowień umowy. Jeżeli zakaz ten dotyczy bezpośrednio postanowienia uznanego za abuzywne, to tak samo, a nawet tym bardziej, musi obejmować także inne postanowienia umowy, które jedynie pośrednio wiążą się z postanowieniem abuzywnym. Nie wydaje się przy tym, aby wyciągnięty tu wniosek o konieczności stosowania oprocentowania wyrażonego według stawek LIBOR stanowił zbyt surową sankcję dla banku stosującego niedozwolone postanowienia umowne. Oznacza to jedynie tyle, że kredyt oprocentowany będzie według stawki niższej niż byłby najprawdopodobniej oprocentowany kredyt udzielony w złotych i niezawierający klauzul walutowych. Wskazać należy, że podstawową sankcją przewidzianą w art. 45 ust. 1 ustawy o kredycie konsumenckim na wypadek zaniedbania wykonania obowiązków informacyjnych jest tzw. sankcja kredytu darmowego, polegająca na tym, że konsument zwraca kredyt w terminie i w sposób ustalony w umowie, bez żadnych odsetek i innych kosztów należnych kredytodawcy. Sankcja ta wydaje się więc znacznie surowsza, a może być uznana za rozwiązanie referencyjne w dziedzinie konsumenckich stosunków kredytowych.

Na podstawie art. 189 k.p.c. uwzględniono w przeważającej części powództwo o ustalenie bezskuteczności postanowień umowy. Wbrew argumentacji pozwanego, powodowie mają interes prawny w tym ustaleniu. Uwzględnienie roszczenia o zapłatę dotyczyłoby tylko pewnego, zamkniętego okresu spłaty rat i powodowie mogliby się obawiać, że poprzestanie na tym w wyroku nie zapewniłoby im pełnej ochrony prawnej w odniesieniu do okresu następnego i przyszłego.

Podsumowując, należy uznać, że nie ma podstaw do przyjęcia, że umowa jest nieważna. Umowa istnieje i jest ważna, a jedynie postanowienia umowy dotyczące mechanizmu indeksacji traktować należy jako niedozwolone. Strony umowy mają możliwość ustalenia treści stosunku prawnego, aby wyeliminować z niego klauzule abuzywne i kontynuować wykonywanie umowy w sposób prawidłowy. Dlatego żądanie pozwu dotyczące ustalenia nieważności umowy zostało oddalone na podstawie art. 189 k.p.c. w zw. z art. 69 prawa bankowego oraz art. 58 § 3 i art. 353¹ k.c. Z powyższych przyczyn oddaleniu podległo również żądanie zapłaty sformułowane w pkt. 2 pozwu, bowiem tylko uznanie nieważności umowy było dla powodów podstawą prawną i faktyczną roszczenia o zapłatę. Powodowie wyraźnie wskazali w pozwie (nadto na rozprawie w dniu 6 maja 2021 r.), że zapłaty dochodzą w postaci zwrotu sumy wszystkich spełnionych świadczeń za podany okres jako rat pochodzących z nieważnej umowy i że zgłaszają to żądanie tylko na wypadek uznania przez Sąd, że umowa jest nieważna. Podstawą omawianego żądania powodów nie była bezskuteczność postanowień umownych, dlatego nie było podstaw, by żądanie to rozpoznawać pod tym kątem (stanowiłoby to orzeczenie ponad żądanie). Zbędnym dlatego też jest odwoływanie się do zarzutów podniesionych przez stronę pozwaną co do roszczenia o zapłatę, w tym zarzutu przedawnienia. Z ostrożności jednak wskazać trzeba, że do przedawnienia nie doszło, ponieważ pozew został złożony w terminie ogólnym przedawnienia (właściwym dla tej sprawy) liczonym od zawarcia umowy i spełnienia pierwszego z świadczeń powodów. Nawet gdyby przyjąć, iż zarzut przedawnienia dotyczy również roszczenia o ustalenie nieważności lub ustalenie bezskuteczności umowy czy poszczególnych jej zapisów to nie podlegają one przedawnieniu.

Powództwo o ubezskutecznienie postanowień umowy nie zasługiwało na uwzględnienie na podstawie art. 189 k.p.c. tylko w tej części, w której § 1 ust. 1 (część szczególna) określa kwotę kredytu z złotych polskich: 173.000 zł. Ta część

umowa jest oczywiście nieabuzywna. Wzruszeniu podlega ta treść § 1 ust. 1 części szczególnej umowy, która odwołuje się do waluty obcej.

Powodowie, mimo oddalenia części jego żądań (głównego i pierwszego ewentualnego), wyszli z procesu z wygraną. Formułowanie w podobnych sprawach żądań ewentualnych wynika z niepewności strony powodowej, w którym kierunku pójdzie rozumowanie Sądu w danym składzie. Dlatego w razie żądań ewentualnych nie liczba oddalonych żądań, lecz ostateczny (z lotu ptaka) wynik sprawy powinien decydować o tym, czy daną stronę uznać za wygrywającą. U. prawie wszystkich żądanych zapisów umownych stanowi uwzględnienie prawie w całości drugiego żądania ewentualnego, a uwzględnienie któregośkolwiek żądania ewentualnego oznacza wygraną powodów.

Zgodnie z art. 98 k.p.c. strona, która przegrała proces, obowiązana jest do zwrotu jego uzasadnionych kosztów na rzecz strony wygrywającej. Na koszty procesu po stronie pozwanego składają się opłata od pozwu (1.000 zł), opłata za pełnomocnictwo (17 zł) i wynagrodzenie pełnomocnika w stawce wynikającej z § 2 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22.10.2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (5.400 zł). Łącznie daje to kwotę 6.417 zł.

sędzia Rafał Kubicki